

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД КРАСНОКУТСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВЩИНИ
ТА ЙОГО ФЛОРИСТИЧНА ЦІННІСТЬ

¹Філатова О.В., ²Гайдріх І.М

¹Національний фармацевтичний університет, Харків

² Український науково-дослідний інститут екологічних проблем, Харків

ztaxon@i.ua

Краснокутський район розташований на північному заході Харківської області, має площу 1040,8 км² і межує з Полтавською та Сумською областями України. Близько 64% території розорані і використовуються як поля та сади. Лише 28% площі вкриті природними та напівприродними рослинними угрупованнями. Дві третини з них – широколистяні дубові ліси із *Quercus robur* L., що розташовані на правобережжі, соснові ліси із *Pinus sylvestris* L. на лівобережжі та заплавні вільхові ліси із *Alnus glutinosa* L. у заплаві р. Мерло та її приток. Крім лісів природна рослинність представлена заплавними луками та болотами у заплавах річок і угрупованнями суходільних луків та лучних степів по схилах яружно-балкових систем. За геоботанічним районуванням [1] зональними типами рослинності на Краснокутщині є лучні степи, байрачні дубові переліски та дубово-соснові ліси.

До природно-заповідного фонду (ПЗФ) району входять 17 територій. Найбільша з них – створений у 2009 р. на площі 5244 га національний природний парк «Слобожанський» до складу якого увійшли лісовий заказник місцевого значення (ЗМЗ) «Володимирівська дача» і ботанічна пам'ятка природи місцевого значення (ППМЗ) «Мурафська дача». Фіторізноманіття НПП «Слобожанський» докладно описане у нашій попередній роботі [3].

Всі інші 14 об'єктів ПЗФ мають сумарну площу 504 га. Серед них найбільш відомими є парки - пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Краснокутський» та «Наталівський». Краснокутський парк – один із перших осередків акліматизації екзотів на Харківщині, заснований І. Н. Каразіним у 1809 р. Зараз це прекрасний ландшафтний дендропарк з мережею алей, стежок, ставків, галявин, які створюють мальовничі краєвиди. Дендрологічна колекція налічує близько 400 видів і форм. «Наталіївський» парк створений у другій половині 19 ст. серед дубово-соснових деревостанів. Парк знаходиться в незадовільному стані, колекційний фонд його поступово втрачається.

До складу ПЗФ Краснокутщини входять 3 ботанічні ППМЗ: «Дуб Петра І», де охороняється дерево дуба звичайного віком близько 400 р.; «Козіївська – 1» і «Козіївська – 2», де на площі понад 8 га охороняються високопродуктивні насінневі деревостани віком понад 200 років із дуба звичайного. До гідрологічних ППМЗ належать 2 об'єкти ПЗФ: «Мурафа» і «Любівська», де охороняються природні джерела мінеральної води. Інші

заповідні об'єкти це ЗМЗ: ентомологічні – «Краснокутський», «В'язовський» і «Гарковецький», що створені для збереження біорізноманіття комах-запилювачів; загальнозоологічний – «Оберіг», задля охорони фауністичного комплексу хребетних; гідрологічний – «Чернечинський», для збереження унікального лісового озера з флористичним і фауністичним комплексами; ботанічні – «Мурафський», задля збереження рідкісних для Харківщини лісових рослинних угруповань з участю бореальних видів, що зростають на південній межі ареалу та «Капранський», що охороняє флороценотичний комплекс заплавних луків р. Мерла.

Флоросозологічний аналіз 14 малих за площею об'єктів ПЗФ Краснокутщини показав, що рідкісні види зростають лише на 8 територіях, це парки: «Краснокутський» та «Наталівський», заказники – «Краснокутський», «В'язовський», «Оберіг», «Чернечинський», «Мурафський» та «Капранський». Тут виявлені місцезростання *Fritillaria meleagroides* Patr. ex Schult. & Schult. f., що занесений до Червоної книги України та 35 рідкісних для Харківщини видів рослин: *Actaea spicata* L., *Anthericum ramosum* L., *Anthyllis macrocephala* Wender., *Athyrium filix-femina* (L.) Roth, *Bistorta officinalis* Delabre, *Calluna vulgaris* (L.) Hull, *Campanula persicifolia* L., *C. trachelium* L., *Carpinus betulus* L., *Cerasus avium* (L.) Moench, *C. fruticosa* (Pall.) Woronov, *Dryopteris carthusiana* (Vill.) H. P. Fuchs, *D. cristata* (L.) A. Gray, *D. filix-mas* (L.) Schott, *Equisetum hyemale* L., *Eriophorum vaginatum* L., *Hottonia palustris* L., *Inula helenium* L., *Juniperus communis* L., *Lycopodium clavatum* L., *Majanthemum bifolium* (L.) F. W. Schmidt, *Nuphar lutea* (L.) Smith, *Nymphaea alba* L., *Orthilia secunda* (L.) House, *Paris quadrifolia* L., *Potentilla palustris* (L.) Scop., *Pyrola rotundifolia* L., *Rubus saxatilis* L., *Salvia nutans* L., *Sanguisorba officinalis* L., *Sempervivum ruthenicum* Schnittsp. & C. D. Lehm., *Thelypteris palustris* Schott, *Utricularia vulgaris* L., *Valeriana officinalis* L., *Viburnum opulus* L. [2].

Найціннішими у флоросозологічному відношенні є заказники «Мурафський» та «Чернечинський», де зростає 19 і 13 рідкісних видів відповідно, 5 видів зареєстровані на території «Капранського», 4 – «Краснокутського» парку, по два – у «В'язівському» та «Оберігу», по одному – у «Наталівському» парку і «Краснокутському» ентомологічному ЗМЗ. Незважаючи на значну флоросозологічну цінність досліджених об'єктів ПЗФ, їх загальна чисельність і площа не відповідає вимогам діючого законодавства.

1. Геоботанічне районування Української РСР. – К.: Наук. думка, 1977. – 301с.
 2. Климов О. В., Вовк О. Г., Філатова О. В. та ін. Природно-заповідний фонд Харківської області. – Харків: Райдер, 2005. – 304 с.
- Філатова О.В., Саїдахметова Н.Б., Климов О.В. Національний природний парк «Слобожанський» // Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч. 2. Національні природні парки. – Київ: Фітососоціетр, 2012. – С. 486-495.